

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ

Διδακτική Γλωσσικών Μαθημάτων (ΚΠΒ307)

Ενότητα #2: Κειμενοκεντρική Προσέγγιση

Διδάσκων: Κατσαρού Ελένη
ΤΜΗΜΑ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται στην άδεια χρήσης **Creative Commons** και ειδικότερα ***Αναφορά – Μη εμπορική Χρήση – Όχι Παράγωγο Έργο 3.0 Ελλάδα*** (***Attribution – Non Commercial – Non-derivatives 3.0 Greece***)

[ή επιλογή ενός άλλου από τους έξι συνδυασμούς]

[και αντικατάσταση λογότυπου άδειας όπου αυτό έχει μπει (σελ. 1, σελ. 2 και τελευταία)]

- Εξαιρείται από την ως άνω άδεια υλικό που περιλαμβάνεται στις διαφάνειες του μαθήματος, και υπόκειται σε άλλου τύπου άδεια χρήσης. Η άδεια χρήσης στην οποία υπόκειται το υλικό αυτό αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Κρήτης**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Η κειμενοκεντρική προσέγγιση στη Γλωσσική Διδασκαλία

(genre approach)

Αναπτύχθηκε στο διεθνή χώρο τη
δεκαετία του '80.

Βασικές θεωρητικές αρχές

- Η γλωσσική διδασκαλία συνδέονται με τη διδακτική αξιοποίηση της έννοιας του *κειμένου*, όπως έχει περιγραφεί από πρόσφατες κειμενογλωσσολογικές θεωρίες.
- Κείμενο= ενότητα λόγου (πλήρης νοήματος) με συγκεκριμένο λειτουργικό ρόλο σε συγκεκριμένα κοινωνικά συμφραζόμενα. Το κείμενο δεν είναι μια γραμμική ακολουθία προτάσεων, αλλά έχει τη δική του πολυεπίπεδη οργάνωση.
- Ερμηνεύεται και αξιοποιείται ως σύστημα αποτελούμενο από ανεξάρτητες αλλά και συνδεδεμένες, μεταξύ τους, γλωσσικές υποομάδες (λέξεις, προτάσεις, περιόδους), χαρακτηριζόμενο από γλωσσική συνοχή και νοηματική συνεκτικότητα.
- Διδασκαλία = ανάπτυξη στρατηγικών για την κατανόηση και την παραγωγή πλαισιωμένου λόγου.

Σχέση κειμενοκεντρικής - επικοινωνιακής προσέγγισης

- Η κειμενοκεντρική προσέγγιση απαιτεί την ένταξη του παραγόμενου κειμένου, και ευρύτερα του παραγόμενου λόγου, σε δεδομένο επικοινωνιακό πλαίσιο, με τρόπο που να επιτυγχάνονται οι επιδιωκόμενοι στόχοι του.
- Υποστηρίζει ότι η επικοινωνιακή ικανότητα δεν καλλιεργείται μόνο μέσω της πραγμάτωσης λειτουργιών και λεκτικών πράξεων, αλλά κυρίως με την ανάπτυξη της ικανότητας επιλογής των στρατηγικών εκείνων μέσω των οποίων πραγματοποιείται η περικειμενική πλαισίωση των διαφόρων λειτουργιών και λεκτικών πράξεων.

Κειμενοκεντρική διδασκαλία

- Οι μαθητές ασχολούνται σκόπιμα με διάφορους διακριτούς μεταξύ τους τύπους κειμένων, που διέπονται από συγκεκριμένες συμβάσεις και παράγονται για να διαδραματίσουν δεδομένο επικοινωνιακό ρόλο.
- Η επικοινωνία (προφορική και γραπτή) – σύμφωνα πάντα με την κειμενοκεντρική προσέγγιση - καθίσταται αποτελεσματική (και όχι σωστή ή λάθος), όταν μια σειρά προτάσεων απηχεί έναν συγκεκριμένο, κοινωνικά αναγνωρίσιμο, **τύπο κειμένου** μέσα από τον οποίο ο συγγραφέας επιδιώκει να πραγματώσει κάποιους στόχους τους οποίους ο ακροατής/αναγνώστης μπορεί να αναγνωρίσει.

Κειμενικό είδος

- Martin (2000), με αναφορά στον Bakhtin (1986): «σταδιακή, στοχοθετημένη κοινωνική διαδικασία», που επιτελείται κατά κύριο λόγο μέσω της γλώσσας.
- Είναι κοινωνική πρωτίστως διαδικασία, διότι το κάθε κειμενικό είδος αποτυπώνει τα νοήματα που κατασκευάζουν οι άνθρωποι καθώς έρχονται σε επαφή μεταξύ τους, ώστε να επιτύχουν τους κοινωνικούς τους στόχους.

Κειμενικά είδη

- Ορίζονται ως στοχοθετημένα, επειδή έχουν εξελιχθεί και συνεχίζουν να εξελίσσονται, έτσι ώστε να επιτρέπουν στα μέλη μιας πολιτισμικής ομάδας να επιτυγχάνουν κοινωνικά προσδιορισμένους στόχους, να μπορούν να επιτελούν διάφορες κοινωνικές πράξεις. Σε κάθε πολιτισμό υπάρχουν πολλά και διαφορετικά κειμενικά είδη, ακριβώς διότι το καθένα από αυτά εξυπηρετεί διαφορετικούς κοινωνικούς στόχους. Οι μεταβολές που οι στόχοι αυτοί υφίστανται σε κάθε πολιτισμό συνεπάγονται και διαφοροποιήσεις στα κειμενικά είδη που τους εξυπηρετούν.
- Περιγράφονται ως σταδιακά, επειδή έχουν μια χαρακτηριστική δομή με επιμέρους διακριτά στάδια, τα οποία αποτελούν μέσο επίτευξης των στόχων

Είδη λόγου – είδη κειμένων

- Στη διεθνή βιβλιογραφία ο όρος genre χρησιμοποιείται για να δηλώσει τη διαδικασία (process, π.χ. περιγράφω) ή/και το τελικό προϊόν (product, π.χ. περιγραφή).
- Στο περιγράφω αντιστοιχούν ως προϊόντα τα διάφορα είδη περιγραφών, εκθέσεων και ορισμών,
- στο εξηγώ αντιστοιχούν είδη ενημερωτικών κειμένων,
- στο καθοδηγώ-κατευθύνω αντιστοιχούν οδηγίες, επιστημονικά πειράματα και συνταγές,
- στο επιχειρηματολογώ αντιστοιχούν δοκίμια, συζητήσεις, ανακοινώσεις και κριτικές και
- στο αφηγούμαι αντιστοιχούν ιστορίες, μύθοι, παραμύθια.
- Στη σχετική ελληνική βιβλιογραφία εντοπίζονται όροι όπως «γένη λόγου», «είδη λόγου», «κειμενικά είδη», «κειμενικοί τύποι» κ.ά.

Παράγοντες κειμενικότητας

- **Συνοχή (μορφής):** κειμενική σύνδεση που προκύπτει όταν παρατηρείται σημασιολογική σχέση μεταξύ ορισμένων κειμενικών στοιχείων. Π.χ. Ο Γ. αγόρασε κινητό τηλέφωνο, αλλά δεν ξέρει να το χρησιμοποιεί. Σχέσεις συνωνυμίας, αντωνυμίας, υπωνυμίας, κτλ.
- **Πληροφορητικότητα:** ισορροπία σε ένα κείμενο ανάμεσα στις νέες και τις παλιές πληροφορίες που περιέχει.
- **Συνεκτικότητα (περιεχομένου):** κειμενική σύνδεση που επιτυγχάνεται βάσει εξωκειμενικής γνώσης του αποδέκτη. Π.χ. Δεν ήρθε στο σχολείο σήμερα. Είναι άρρωστος.

Παράγοντες κειμενικότητας (συνέχεια)

- **Προθετικότητα**
- **Διακειμενικότητα:** συνδέεται με την τυπολογία των κειμένων – συσχετισμοί μορφής ή/και περιεχομένου.
- **Περιστασιακότητα:** προσαρμογή του κειμένου στην εξωκειμενική περίσταση επικοινωνίας. Π.χ. ΑΡΓΑ-ΕΡΓΑ
- **Αποδεκτότητα**

Περιεχόμενα διδασκαλίας

Το περιεχόμενο προκαθορίζεται και προοργανώνεται με τέτοιο τρόπο, ώστε συγκεκριμένα γραμματικά στοιχεία-φαινόμενα να αντιστοιχίζονται με συγκεκριμένες λειτουργίες κειμένων (αφήγηση, περιγραφή, οδηγίες, επιχειρήματα), π.χ.: **περιγραφή** ⇒ χρήση ρημάτων (είμαι, έχω) και χρήση επιθέτων

- **οδηγίες** ⇒ χρήση ρημάτων σε προστακτική

Αφετηρία κάθε κειμενοκεντρικής διδασκαλίας

- Ποια είναι τα προβλήματα που τα παιδιά αντιμετωπίζουν κατά την παραγωγή ενός κειμένου;
- Ποιες οι διδακτικές παρεμβάσεις που θα βοηθήσουν στη βελτίωση του γραπτού λόγου των μαθητών;
- Κατάθεση διδακτικών προτάσεων

Διδακτικές προτάσεις

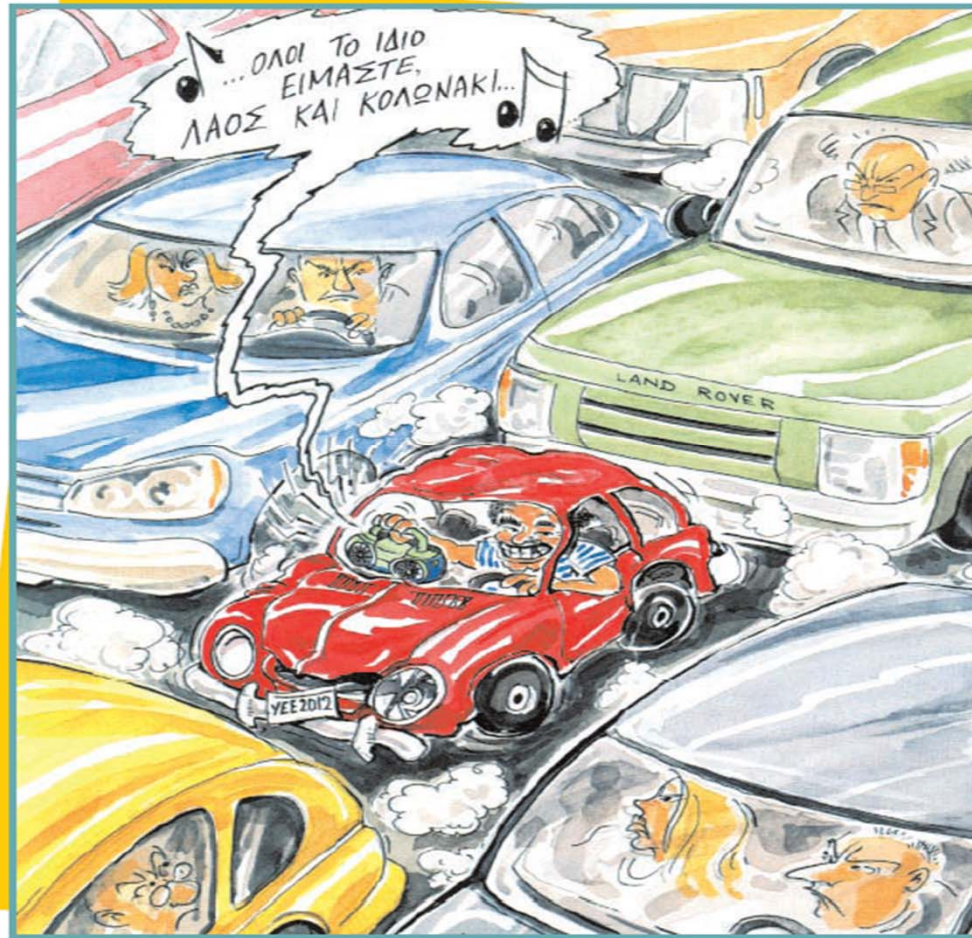
- Εξοικείωση των μαθητών με κειμενικές στρατηγικές και κειμενικά είδη σε ποικίλες επικοινωνιακές περιστάσεις.
- Συνειδητοποίηση ότι κάθε κειμενικό είδος έχει διακριτά (γλωσσικά και μακροδομικά) χαρακτηριστικά, ανάλογα με το κοινωνικό περιβάλλον στο οποίο λειτουργεί.
- Γνωριμία με τις γλωσσικές και δομικές συμβάσεις των κειμενικών ειδών. Μελέτη των περιοριστικών συμβάσεων και συνειδητοποίηση της διαρκούς εξέλιξης στην οποία βρίσκονται οι κειμενικές μορφές.

Ένα κείμενο δεν μπορεί να ερμηνευθεί (και κατά συνέπεια να θεωρηθεί αποτελεσματικό), εάν δεν ενταχθεί σε ένα πλαίσιο επικοινωνίας που μας δίνει πληροφορίες, μεταξύ άλλων, για τον συγγραφέα του κειμένου, τον αποδέκτη, τον χρόνο και τόπο διεξαγωγής της επικοινωνίας.

- Οι διδακτικές και μαθησιακές δραστηριότητες δομούνται με βάση το κείμενο.

Κείμενο 8

Ηλίας Μακρής, εφ. Καθημερινή, περ. «Κ», 2004

Κειμενικό είδος διαφήμισης

Δραστηριότητες συνειδητοποίησης κειμενικής υπερδομής

Ως τέτοιες παρουσιάζονται/θεωρούνται ερωτήσεις που διαγράφουν τα βασικά σημεία δομής ενός συγκεκριμένου κειμενικού είδους (αφηγηματικού, περιγραφικού κτλ.) ή σαφείς αναφορές των στοιχείων που ο μαθητής/τρια θα πρέπει να ελέγχει αν εμπεριέχονται στο κείμενο προς επεξεργασία κάθε φορά.

Δραστηριότητες επεξεργασίας συνειδητοποίησης κειμενικής υπερδομής

1. Προσπαθήστε να απαντήσετε στις παρακάτω ερωτήσεις, βρίσκοντας μέσα στο κείμενο τις πληροφορίες που χρειάζεστε:

- α. Τι περιγράφει ο συγγραφέας; Ποιος κατοικούσε στο σπίτι;
- β. Πού βρίσκεται το σπίτι; Έχουμε πληροφορίες για το πώς ήταν απ' έξω;
- γ. Πώς είναι το σπίτι από μέσα με τη σειρά που βλέπει τους χώρους ο συγγραφέας;
- δ. Ποια στοιχεία δείχνουν πώς ήταν η ζωή του ποιητή μέσα σ' αυτό;
- ε. Ποιες είναι οι σκέψεις και τα σχόλια του συγγραφέα;

- Στα κείμενα μελετώνται ζητήματα δομής της γλώσσας και οργανωτικά χαρακτηριστικά των κειμένων σε επίπεδο μακροδομής.

- Η παραγωγή λόγου από τους μαθητές στηρίζεται στα κείμενα.

Ακούω και μιλώ

1. Ποιος είναι ο τόπος και ο χρόνος της ιστορίας (κειμ. 7);
2. Ποια πρόσωπα παίρνουν μέρος;
3. Ποια γεγονότα έγιναν την ημέρα του μαραθώνιου; • Σε ποιο χρόνο κυρίως εξιστορούνται;
4. Ποια γεγονότα έγιναν πριν από το μαραθώνιο; • Σε ποιο χρόνο κυρίως εξιστορούνται;
5. Ποιος αφηγείται την ιστορία; Συμμετείχε ο ίδιος στα γεγονότα που εξιστορεί; Σε ποιο πρόσωπο αφηγείται την ιστορία;
6. Εκτός από την αφήγηση, ποιος άλλος εκφραστικός τρόπος χρησιμοποιείται; Τι προσθέτει στην αφήγηση;
7. Πώς φαντάζεστε τον καιρό την ημέρα που έγινε ο μαραθώνιος το 1896; • Από ποια στοιχεία του κειμένου 7 το συμπεράνατε; • Τα στοιχεία αυτά προωθούν την αφήγηση; • Γιατί δίνονται από το συγγραφέα;

Διαβάζω και γράφω

1. Στο κείμενο 7 δε δίνονται οι σκέψεις και τα συναισθήματα των ηρώων. Ο συγγραφέας περιορίζεται κυρίως στην αφήγηση των γεγονότων. Να ξαναγράψτε το κείμενο εμπλουτίζοντάς το με τέτοια στοιχεία. • Να βάλετε τον εαυτό σας στη θέση ενός αφηγητή που γνωρίζει τι σκέφτονται και πώς αισθάνονται οι ήρωες της ιστορίας αυτού του μαραθώνιου και να πλαισιώσετε τα γεγονότα με τις σκέψεις και συναισθήματά τους.

Δραστηριότητες συνειδητοποίησης λειτουργικής γραμματικής

Εδώ παρουσιάζονται δραστηριότητες με τελικό στόχο την ανάπτυξη του ενσυνείδητου ελέγχου και χειρισμού των γλωσσικών στοιχείων για την επιτέλεση υφολογικής διαφοροποίησης, κειμενικής συνοχής και κειμενικής διαφοροποίησης.

Δραστηριότητες συνειδητοποίησης λειτουργικής γραμματικής

2. α. Ο συγγραφέας προτιμάει τον ενεστώτα στην περιγραφή του, ενώ, όταν αφηγείται στιγμές από τη ζωή του ποιητή, χρησιμοποιεί παρελθοντικούς χρόνους και κυρίως παρατατικό. Γιατί νομίζετε ότι συμβαίνει αυτό;

β. Στο κείμενο συναντάμε πολλά επίθετα που

- μας δίνουν περισσότερες πληροφορίες για τα πράγματα που περιγράφονται και κάνουν την περιγραφή πιο ζωντανή, σαφή, ακριβή και παραστατική.
- μας μεταφέρουν ένα σχόλιο που θέλει να κάνει ο συγγραφέας για ό,τι βλέπει και περιγράφει. Τα επίθετα μας δείχνουν δηλαδή την οπτική γωνία, την προσωπική ματιά του συγγραφέα, το πώς βλέπει αυτός τα πράγματα που περιγράφει.

Μπορείτε να βρείτε μερικά επίθετα στο κείμενο που απλώς περιγράφουν και μερικά που ταυτόχρονα σχολιάζουν;

γ. Τα επίθετα περιγράφουν με σύντομο τρόπο ένα χαρακτηριστικό των ουσιαστικών που συνοδεύουν. Δείτε πώς θα περιγράφαμε χρησιμοποιώντας στη θέση των επιθέτων περισσότερες λέξεις:

Στο δωμάτιο υπάρχει ένα τραπεζάκι από ακατέργαστο ξύλο (από ξύλο που δεν το έχουν κατεργαστεί), μια καρέκλα ψάθινη (από ψάθα) κι ένα σιδερένιο τρίποδο (από σίδερο).

Προσπαθήστε να αντικαταστήσετε τα υπογραμμισμένα επίθετα του κειμένου με φράσεις που να περιγράφουν τα ουσιαστικά που συνοδεύουν.

ε. Σε ένα κείμενο που περιγράφει ένα κτίσμα μέσα στο χώρο υπάρχουν πολλές λέξεις, μόνες τους ή μαζί με άλλες, που φανερώνουν τόπο. Τέτοιες μπορεί να είναι, για παράδειγμα, επιρρήματα (*γύρω, πάνω, έξω*) ή φράσεις με προθέσεις (π.χ. *από την αυλή, σε μια γωνιά*).

Χωριστείτε σε τέσσερις ομάδες και βρείτε τέτοιες λέξεις μέσα στο κείμενο. Κερδίζει βέβαια η ομάδα που θα βρει τις περισσότερες.

Δραστηριότητες εντοπισμού κειμενικότητας

- Στοιχεία συνοχής και συνεκτικότητας του κειμένου (π.χ. ρόλος δευτερευουσών προτάσεων – κείμενο χωρίς χρονικούς δείκτες).
- Προθετικότητα του κειμένου (ΣΛΓ)
- Περιστασιακότητα και αποδεκτότητα.

Διδακτικές προτάσεις καλλιέργειας του γραπτού λόγου

- Η διαμόρφωση ενός κειμένου -τόσο στο επίπεδο του περιεχομένου όσο και σε εκείνο της γλωσσικής του μορφής- δεν συνιστά **αυτόματη** καταγραφή των θέσεων του παιδιού.
- Αντίθετα, είναι το αποτέλεσμα μιας διαδικασίας η οποία χαρακτηρίζεται από τρία αλληλοεπικαλυπτόμενα στάδια:
  - το στάδιο του σχεδιασμού,
  - της παραγωγής διαφόρων εκδοχών ή μορφών ενός κειμένου και
  - της επεξεργασίας των εκδοχών αυτών με στόχο τη δημιουργία του τελικού κειμένου.
- Η επιτυχής πραγμάτωση των σταδίων αυτών επηρεάζεται κατά τρόπο καθοριστικό από τη **συνεργασία** των παιδιών μεταξύ τους αλλά και με τον/την εκπαιδευτικό.

Διδακτικές πρακτικές

- Η παραγωγή κειμένου συνιστά παραγωγή ενός συνόλου αλληλοεξαρτώμενων προτάσεων. Η γλωσσική μορφή κάθε κειμενικής πρότασης επηρεάζεται από τις προηγούμενες, ενώ η ίδια με τη σειρά της ασκεί περιορισμούς ή εγείρει προσδοκίες σχετικά με τον τρόπο (γλωσσικής και νοηματικής) διαμόρφωσης των επόμενων.
- Επομένως η διδακτική πρακτική πρέπει να ευαισθητοποιήσει τα παιδιά στη δυναμική αυτή υφή της κειμενικής επικοινωνίας. Με άλλα λόγια, η παραγωγή κειμένου δεν μπορεί να διδαχθεί μέσα από την εφαρμογή ενός συνόλου κανόνων ή μέσα από την υιοθέτηση κάποιων γενικών οδηγιών. Αντίθετα, κάθε κείμενο είναι το αποτέλεσμα μιας προσπάθειας με την οποία ο συγγραφέας προσπαθεί να βρει την ισορροπία ανάμεσα σε πληροφορίες που πρέπει να δοθούν και σε άλλες που δεν πρέπει να δηλωθούν.
- Οι μαθητές πρέπει να είναι σε θέση οι ίδιοι να αναλύουν με κριτικό τρόπο τα κείμενά τους.

Διδακτικές πρακτικές (συνέχεια)

- Με ποιο τρόπο μπορεί το παιδί να κατακτήσει και τον ρόλο του δημιουργού αλλά και εκείνου του κριτικού αναγνώστη του κειμένου του;
- Όχι βάσει κανόνων αλλά βάσει του στόχου που ο παραγωγός επιδιώκει να πραγματώσει (να πληροφορήσει, να διασκεδάσει τον αναγνώστη, να ασκήσει κριτική κλπ.) και του τύπου του κειμένου που επιθυμεί να δημιουργήσει (μια και με διαφορετικό τρόπο δομούνται οι πληροφορίες σε ένα αφηγηματικό και σε ένα επιχειρηματολογικό κείμενο).
- Ηικανότητα του παιδιού να χρησιμοποιεί αποτελεσματικά τη γλώσσα στον προφορικό και γραπτό του λόγο δεν μπορεί να καλλιεργηθεί με την ανάπτυξη κάποιων επιμέρους δεξιοτήτων (γραμματικής, λεξιλογίου κλπ.).
- Αλλά μέσα από ποικίλες στρατηγικές που οι μαθητές αναγκάζονται να χρησιμοποιήσουν όταν κληθούν να μεταδώσουν μηνύματα, να διαπραγματευθούν κάποιες θέσεις, να εκθέσουν τις απόψεις τους, να συμφωνήσουν ή να διαφωνήσουν με τις απόψεις των συνομιλητών-συμμαθητών τους. Μόνο μέσα από τη συγκριτική μελέτη αυθεντικών κειμένων που χαρακτηρίζονται από γλωσσική ποικιλία και μπορεί να διαφοροποιούνται ως προς τον βαθμό της αποτελεσματικότητάς τους μπορεί να γίνει κατανοητή η υφή της κειμενικής επικοινωνίας και να επιτευχθεί η βελτίωση του προφορικού και γραπτού λόγου των παιδιών.

Συνεπαγωγές για τη διδασκαλία

- Οι γλωσσικές παραγωγές των μαθητών εξετάζονται στην τάξη ως κείμενα.
- Τα κείμενα που εξετάζονται και τα θέματα που δίνονται στους μαθητές για παραγωγή λόγου συνδέονται με την καθημερινή ζωή και τις πραγματικές γλωσσικές ανάγκες των μαθητών.
- Ο μαθητής αναλαμβάνει ενεργητική θέση ως πομπός και ως δέκτης κειμένων και ταυτόχρονα αναπτύσσει μια κριτική στάση απέναντι στα κείμενα (τα αξιολογεί, τα τροποποιεί, τα πυκνώνει, προσπαθεί διαρκώς να τα κάνει πιο επιτυχημένα).
- Αναλαμβάνει να βελτιώνει τα κείμενά του και μέσα από τη διαδικασία αυτή επωμίζεται την ευθύνη για τη μάθησή του.

Τέλος Ενότητας

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

